

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i Ale
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Ale kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Ale kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i hög utsträckning** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avsluta därmed granskningen.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Granskningen visar att kommunen har en fungerande samordning inom den egna organisationen för att stödja den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunen prioriterar och har resurser för den uppsökande verksamheten. Verksamhetschefen berättar att det visserligen inte finns några särskilt avsatta medel för den uppsökande verksamheten men att kommunen använder befintliga resurser såsom lärcentrum, bibliotek och jobbmässor för att nå ut till målgruppen. Rektorn berättar att frågan hålls levande genom återkommande insatser i det generella arbetet inom verksamheten. I intervjuer med representanter för verksamheten framkommer vidare att den uppsökande verksamheten utgår från kommunens storlek och organisatoriska förutsättningar. Verksamhetschefen uppger exempelvis att kommunen är liten, vilket möjliggör nära samverkan mellan olika kommunala funktioner såsom gymnasieskolan och arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten. Enligt studie- och yrkesvägledaren finns det tillräckligt med tid och personal avsatta för verksamheten. Utvecklingsledaren säger att den uppsökande verksamheten också uppmärksammas inom det systematiska kvalitetsarbetet.

Av granskningen framgår också kommunen har en ändamålsenlig organisation för den uppsökande verksamheten. Den verksamhetsredogörelse som Skolinspektionen tagit del av anger att utbildningsnämnden är ansvarig för den kommunala vuxenutbildningen. Den kommunala vuxenutbildningen är organiserad inom utbildningsförvaltningen vilken i sin tur är uppdelad i fyra verksamhetsområden, där komvux ingår i verksamheten för den äldre elevgruppen. Komvux leds av en rektor som till sitt stöd har förstelärare, verksamhetssamordnare och utvecklingsledare knutna till verksamheten. Utöver detta finns en central administration som stöttar verksamheten i sitt uppdrag.

Kommunen erbjuder utbildningar inom komvux på grundläggande nivå i matematik, svenska och svenska som andraspråk samt engelska. Av intervjuer framgår att kommunen bedriver den uppsökande verksamheten inom ramen för den ordinarie organisationen där flera funktioner samverkar, exempelvis studie- och yrkesvägledare, arbetsmarknadscoacher och integrationssamordnare. Studie- och yrkesvägledaren berättar att hen arbetar med riktade insatser under ansökningsperioder och sprider information via kommunens lärcentrum samt via befintliga elever. Rektorn uppger att punktinsatser som biblioteksbesök och jobbmässor förekommer.

Av granskningen framgår också att kommunen har en fungerande intern samordning som stödjer den uppsökande verksamheten, med tydliga samarbeten mellan olika funktioner. Utvecklingsledaren berättar exempelvis att arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten är strategiskt involverade i det uppsökande arbetet och att insatser samordnas via styrgruppen för det kommunala aktivitetsansvaret (KAA), där även gymnasiets biträdande rektor ingår. För arbetet med personer över 20 år finns ett samverkansnätverk (Insteget) där kommunal vuxenutbildning, övrig utbildning och socialtjänsten ingår. Det förekommer även samverkan inom Social insatsgrupp (SIG) med arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten, riktat mot personer inom kriminalvården för att erbjuda stöd till målgruppen till att påbörja studier. Utvecklingsledaren berättar att samordnaren för verksamheten Insteget och SIG samt arbetsmarknadscoacher också är delaktiga i de insatserna. Försteläraren berättar att samordningen fungerar särskilt väl vad gäller information till sfi-elever. Verksamhetschefen säger att sfi-verksamheten har ett informationsansvar där vägledarna informerar regelbundet genom samtal och klassbesök. Utvecklingsledaren berättar därutöver att det dock finns utmaningar i arbetet, bland annat återkommande chefsbyten inom socialförvaltningen och arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten, vilket inneburit att det gemensamma arbetet ibland måste starta om från början.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunen är aktiv i samverkan med andra aktörer som syftar till att stödja den uppsökande verksamheten. Syftet med kommunens samverkan är även tydligt definierat.

Av granskningen framgår att kommunen tillsammans med andra aktörer har etablerat flera samverkansformer för att främja uppsökande verksamhet för utbildning på grundläggande nivå. Rektorn uppger att kommunen samarbetar med Arbetsförmedlingen och ingår i ett samarbete med ett antal omkringliggande kommuner som rör vuxenutbildning, lärcentrum och studie- och yrkesvägledning. Utvecklingsledaren nämner deltagande vid jobbmässor som ett ytterligare exempel på samverkan som arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten initierat. Kommunen har även ett samverkansavtal med Arbetsförmedlingen där

”Plan för arbetsmarknadsstrategiskt arbete i Ale kommun” ingår med fokus att få kommuninvånare i arbete eller studier. Planen är inte specifikt riktad mot uppsökande verksamhet på grundläggande nivå, men målgruppen ingår i det arbetet. Utvecklingsledaren berättar att samverkan med Arbetsförmedlingen är utmanande eftersom de olika verksamheternas interna regelverk och målgruppsdefinitioner försvårar samordning med försörjningsstödsenheten. Enligt utvecklingsledaren kan olika interna regelverk och målgruppsdefinitioner i sin tur påverka tänkbara elevers möjlighet till stöd inför utbildning negativt.

Vidare framgår av granskningen att kommunen har ett tydligt syfte med sin samverkan för att stödja den uppsökande verksamheten. Verksamhetschefen uppger att kommunen vill minska kostnader för försörjningsstöd och samtidigt ge invånare möjlighet att komma vidare i livet, där gymnasieexamen är en nyckel. Rektorn berättar att samverkan ska skapa mervärde, tillväxt och sysselsättning samt stödja individers utveckling. Verksamhetschefen säger att kommunens mål är att medborgare ska bli aktiva deltagare i samhället, i linje med kommunens fullmäktigemål om kundnytta och effektivitet. Hen uppger att kommunen upprättar och reviderar samarbetsavtal med Arbetsförmedlingen årligen. Avtalen omfattar bland annat KAA, arbetsmarknadsstrategi och utbildningsplikt. Enligt verksamhetschefen omfattar samverkan med arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten både strategiska och individnära frågor.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen arbetar systematiskt med att identifiera vilka kvinnor och män i kommunen som har rätt till och har behov av utbildning på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunen har en övergripande planering för den uppsökande verksamheten. Utvecklingsledaren berättar exempelvis att kvalitetsplanen inom det systematiska kvalitetsarbetet innehåller mål för verksamheten. Försteläraren uppger att varje arbetslag inom komvux har en tabell som visar planerade kommunikationsinsatser på sociala medier. Studie- och yrkesvägledaren berättar att det även finns en särskild plan för sfi-elever med syfte att vägleda dem vidare till utbildning på grundläggande nivå. Enligt

försteläraren följer de planen och enligt utvecklingsledaren är styrningen god. Verksamhetschefen säger att deras fokus ligger på att identifiera arenor där de kan nå nya elever. Rektorn bedömer att det finns en medvetenhet inom kommunen om vikten av att fånga upp kommuninvånare som tillhör målgruppen.

Det framgår också av granskningen att kommunen använder flera ändamålsenliga metoder för att med brett fokus identifiera individer i behov av utbildning på grundläggande nivå. Utvecklingsledaren berättar exempelvis att kommunen inom arbetet med KAA kartlägger och dokumenterar tänkbara elevers tidigare utbildning och nuvarande situation. Rektorn uppger att kommunen arbetar brett inom förvaltningen för att identifiera individer som står utanför studier eller arbetsmarknad och kartlägger deras behov. Enligt rektorn identifierar också studie- och yrkesvägledarna individer som är i behov av utbildning genom samtal med kommuninvånare. En studie- och yrkesvägledare har ett särskilt uppdrag att kartlägga invånarnas utbildningsbakgrund. Verksamhetschefen berättar att kommunen försöker vara närvarande i verksamheter där målgrupperna finns, exempelvis vid företagsbesök och familjekontakter. Av intervjuer med representanter för verksamheten framgår att kommunen identifierat målgrupperna långtidsarbetslösa, nyanlända, elever inom sfi, elever på introduktionsprogrammet och personer med ofullständig behörighet till gymnasiet. Kommunen har även identifierat målgrupperna äldre utan försörjningsstöd, inskrivna i KAA, personer inskrivna på arbetsmarknadsenheten, personer i omställning exempelvis efter föräldraledighet eller konkurs samt deltidsarbetande som har kontakt med Arbetsförmedlingen eller socialtjänsten. Enligt utvecklingsledaren lyckas kommunen identifiera individer under 20 år, men det är svårare att nå äldre personer som saknar försörjningsstöd och inte själva söker stöd. Enligt rektorn finns det troligtvis ett mörkertal, men det är svårt att uppskatta dess omfattning.

Vidare framgår det av granskningen att kommunen arbete med att identifiera kvinnor och män i behov av utbildning på grundläggande nivå är återkommande under året. Rektorn berättar att studie- och yrkesvägledare genomför löpande kartläggningar. Lärcentrum samlar in information från besökare och biblioteket i Nödinge används för informationsinhämtning en gång per månad. Inom ramen för KAA genomför kommunen insamling två gånger per år. Kommunen följer också upp deltagare inom introduktionsprogrammet årligen och genomför mitterninsuppföljningar för elever i grundskolan.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen både på individ- och gruppnivå arbetar aktivt med att söka upp kvinnor och män som har behov av och som har rätt till utbildning på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunens uppsökande verksamhet är aktiv och innefattar riktade insatser för att nå personer inom målgruppen. Av inkommen dokumentation som Skolinspektionen tagit del av framgår bland annat att det i kommunens arbete med KAA ingår att kontakta alla ungdomar som är registrerade i Göteborgsregionens gemensamma system för elevuppföljning och som tillhör den aktuella målgruppen. Kommunens hemsida innehåller dessutom information om vilka möjligheter och rättigheter som gäller för att få tillgång till studier på grundläggande nivå inom kommunal vuxenutbildning. Inkommen dokumentation anger vidare att det förekommer samverkan mellan KAA och den kommunala skolan Älvgymnasiet i ett aktivt arbete för att stötta kommuninvånare som saknar fullständiga betyg på grundläggande nivå. Kommunen erbjuder dessa invånare möjlighet att påbörja studier inom vuxenutbildningen efter att de fyllt 20 år genom verksamheten "Insteget". Kommunen erbjuder också tänkbara elever som kan vara aktuella för studier på grundläggande nivå ett studie- och yrkesvägledarsamtal, vilket ingår som en uppgift i det lokala samverkansavtalet mellan arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten och Arbetsförmedlingen. Vidare berättar rektorn att studie- och yrkesvägledare arbetar uppsökande såväl mot elever som redan finns inom någon av kommunens utbildningar såsom externt för att nå andra grupper. Därvid bidrar arbetet med KAA till att identifiera elever för övergång till vuxenutbildning. Utvecklingsledaren berättar att kommunen kommer i kontakt med tänkbara elever via lärcentrum, KAA-listor och samtal med sfi-elever.

Vidare framgår av granskningen att kommunen försöker arbeta på ett sådant sätt som möjliggör att de når såväl kvinnor som män. Enligt verksamhetschefen deltar fler kvinnor i verksamheten, vilket sannolikt beror på kulturella faktorer och familjestrukturer. Verksamhetschefen berättar vidare att hen ser möjligheter att arbeta med registerdata, men att det är kostsamt och svårt att få fram relevant information. Studie- och yrkesvägledaren uppger därutöver att de saknar kännedom om kön kopplat till de tänkbara elever de inte identifierar, men att de vet att kvinnor generellt är mer benägna att söka stöd. Utvecklingsledaren ser ett behov av att rikta mer arbete mot män som står utanför arbetsmarknaden. Enligt rektorn samverkar vuxenutbildningen med arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten samt med kommunens SIG i arbetet med att nå kvinnor och män inom målgruppen.

Av granskningen framgår också att kommunen återkommande använder en rad konkreta metoder för att söka upp och informera tänkbara elever om grundläggande utbildning på komvux. Representanter för den uppsökande verksamheten berättar exempelvis att kommunen arbetar i nära samverkan internt vilket underlättar kontakt mellan aktörer och att kommunikation sker via telefon och mejl. Av intervjuer framgår vidare att kommunen genomför flera insatser som syftar till att söka upp och informera tänkbara elever om grundläggande utbildning. Kommunen informerar genom sociala medier, håller

drop-in samtal, deltar vid jobbmässor, håller presentationer och inskrivningssamtal, samtal med elever på plats samt etablerar kontakt vid ansökan om försörjningsstöd. Av intervjuer framgår även att kommunen genomför riktade insatser gentemot sfi-elever, långtidsarbetslösa med försörjningsstöd, deltagare i kombinationsutbildningar, inom KAA och inom SIG. Det framgår också att kommunen samarbetar med Arbetsförmedlingen, familjecentraler, Kriminalvården och socialtjänsten för att nå ut med information till tänkbara elever. Kommunen informerar även frekvent i traditionella medier i syfte att nå ut till målgruppen i form av bildspel på biblioteket, årliga informationshäften och genom reportage i lokaltidningen. Kommunens kommunikationsavdelning publicerar bred information via hemsidan. Lärare och studie- och yrkesvägledare anpassar även information vid sfi-lektioner och vägledningssamtal.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen arbetar aktivt och systematiskt med att ta reda på målgruppens behov och önskemål, motivationsgrad och förutsättningar och att de utifrån denna kunskap informerar om olika möjligheter till utbildning och försöker skapa motivation för att delta i studier.

Av granskningen framgår att kommunens studie- och yrkesvägledare genomför kartläggningar kartläggning av tänkbara elevers behov och önskemål när de själva aktivt söker sig till komvux. Studie- och yrkesvägledaren uppger också att hen informerar tänkbara elever om skolsystemet och utbildningsmöjligheter utifrån gruppens behov. De elever som söker stöd hos kommunens lärcentrum får där en möjlighet att uttrycka sina behov och önskemål kring sina framtida studier. Utvecklingsledaren uppger att de samlar in behov och önskemål via enkäter, fokusgrupper inom sfi och via samtal med tänkbara elever inom KAA. Rektorn nämner att kommunen samlar in information under exempelvis demokratidagar som underlag för att formulera mål. Verksamhetschefen berättar därefter att hen analyserar söktryck och efterfrågan på kombinationsutbildningar för att få en bild av behov. Intervjuade elever berättar att de fått information från studie- och yrkesvägledare, lärare, administratörer och bibliotekspersonal. En elev uppger att

hen själv tog kontakt med en studie- och yrkesvägledare efter att inte ha hittat information om studier på grundläggande nivå via kommunen. Flera elever nämner att sfi-lektioner varit en viktig kanal för att få information om vidare studier.

Vidare framgår av granskningen att motiverande insatser förekommer i hög grad inom ramen för den uppsökande verksamheten. Av inkommen dokumentation framgår att kommunen använder hemsida, studie- och yrkesvägledarsamtal, sociala medier och KAA-samtal för att motivera tänkbara elever. Motiverande insatser sker även via "Insteget", som i de flesta fall resulterar i ett studie- och yrkesvägledarsamtal. Verksamhetschefen uppger att vid utslussning av elever från KAA samverkar vuxenutbildningen med socialtjänsten och arbetsmarknads- och försörjningsstödsenheten för att motivera tänkbara elever till studier. Vidare framkommer att studie- och yrkesvägledare motiverar elever genom att lyfta möjligheten till yrkestitel, lön och språkutveckling. Försteläraren betonar vikten av tät kommunikation och individuellt stöd. Flera elever uppger att de själva tog initiativ till att börja studera på grundläggande nivå. En annan elev uppger att hen har motiverats till studier på grundläggande nivå genom studier inom sfi.

Av granskningen framgår också att kommunen i utformningen av information i hög grad tar hänsyn till individers utbildningsbakgrund, studievana, språkkunskaper, funktionsvariationer och livssituation. Rektorn uppger att kommunens kommunikationsenhet utformar information till elever via hemsidan och lärcentrum. Kommunen arbetar vidare med klarspråk för att göra informationen mer tillgänglig för målgruppen. Eleverna berättar att de ibland upplever att informationen är svår att förstå, särskilt i början av utbildningen men att de då får stöd av lärare och av studie- och yrkesvägledare, ibland på engelska. En elev uppger att hen använder översättningsapplikation för att underlätta förståelsen av informationen. Därvid framgår att kommunen beaktar ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Representanter för den uppsökande verksamheten berättar att kommunen exempelvis genomför analyser i det systematiska kvalitetsarbetet gällande målgrupperna med avseende på fördelningen mellan kvinnor och män samt vad de önskar läsa. Rektorn beskriver att arbetet med att ta hänsyn till könsskillnader ingår i studie- och yrkesvägledarens arbete.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen i hög grad använder personliga möten för att informera och motivera tänkbara elever.

Av granskningen framgår att kommunen använder flera mötesformer för att informera och motivera tänkbara elever till studier. Rektorn uppger att bland annat drop-in och individuella möten är vanligt förekommande. Studie- och

yrkesvägledaren berättar att hen genomför vägledningssamtal, presentationer och spontana möten vid drop-in samt att hen håller samtal med tänkbara elever såväl internt inom vuxenutbildningens verksamhet som på kommunens bibliotek. En elev berättar att hen fick kontakt med studie- och yrkesvägledare via mejl efter att ha sökt utbildning och blev informerad om ämnen och behov av komplettering. En annan elev uppger att hen träffade personal från socialtjänsten och en handledare samt samtalade med studie- och yrkesvägledare om framtida möjligheter.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att kommunen till viss del informerar om ekonomiskt stöd och praktiska villkor som kan påverka individens möjlighet att påbörja och genomföra studier.

Det framgår av granskningen att kommunen ger information om ekonomiskt stöd och att utbildningen är kostnadsfri. Av inkommen dokumentation samt i intervjuer med rektorn och verksamhetschefen framkommer att information finns på kommunens och lärcentrums hemsida. Enligt studie- och yrkesvägledaren ingår alltid information om ekonomiskt studiestöd och om kostnadsfri utbildning i vägledningssamtal med tänkbara elever. Flera elever berättar att de fått information om ekonomiskt studiestöd från olika källor, exempelvis via komvux hemsida, lärare och studie- och yrkesvägledare. Det framgår dock att det varierar i vilken utsträckning kommunen informerar målgruppen om rätt till barnomsorg och tjänstledighet vid studier på grundläggande nivå. Studie- och yrkesvägledaren uppger att elever får information om barnomsorg och tjänstledighet vid behov eller om någon ställer frågan. Hen berättar vidare att kommunen informerar elever om möjligheten att studera i olika takt eller på distans om vid utbildningsstart. Flera intervjuade elever uppger dock att de inte fått information om möjligheter till barnomsorg vid studier. En elev har fått sådan information tidigare, men inte i samband med nuvarande utbildning. Enligt eleverna har information om rätten till tjänstledighet vid studier främst kommit från arbetsplatser, sociala medier eller vänner. Information om studietakt och distansstudier har i vissa fall funnits på hemsidan eller getts av lärare först efter att eleverna påbörjat sina studier.

Avslutande kommentar

Granskningen visar att Ale kommun inom ramen för sin uppsökande verksamhet i viss utsträckning informerar om ekonomiskt stöd och praktiska villkor. Kommunen informerar dock inte alla tänkbara elever om möjligheter till barnomsorg vid studier och om rätten till tjänstledighet. Sådan information kan ha stor betydelse för individers beslut att påbörja och genomföra en utbildning. Skolinspektionen förutsätter att Ale kommun utvecklar det uppsökande arbetet så att alla tänkbara elever får kännedom om dessa villkor.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Marcus Rönnegård, utredare.

I handläggningen av ärendet har även utredarna Pia Almarlind och Robert Kihlberg deltagit.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Ale kommun den 23 september 2025. Besöket genomfördes av utredarna Pia Almarlind och Robert Kihlberg

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Fyra enskilda intervjuer med fyra elever
- En intervju med tre tjänstepersoner som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med tre ansvariga chefer för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.² Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.³

Det är hemkommunen⁴ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.⁵ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.⁶ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.⁷ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.⁸

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

³ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

⁴ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

⁵ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

⁶ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

⁷ Prop. 1990/91:85, s. 120.

⁸ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning. Begreppet "aktivt" finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.⁹ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁰

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.¹¹

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

⁹ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

¹⁰ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

¹¹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.¹²

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.¹³ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.¹⁴

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.¹⁵

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.¹⁶ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.¹⁷ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

¹² Prop. 2000/01:72, s. 42.

¹³ Prop. 2000/01:72, s. 45.

¹⁴ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

¹⁵ Prop. 2000/01:72, s. 47.

¹⁶ Prop. 1990/91:85, s. 152.

¹⁷ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.¹⁸

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.¹⁹

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁰

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

¹⁸ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

¹⁹ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁰ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.²¹

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.²²

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.²³ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.²⁴

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.²⁵ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.²⁶

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

²¹ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

²² Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

²³ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

²⁴ Prop. 2016/17:171, s. 399.

²⁵ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

²⁶ Prop. 2016/17:171, s. 400.